

EKFRÄMJANDETS RESA TILL MAZURIEN I POLEN 2007

Bengt Nihlgård

45 engagerade Ekfrämjare deltog i årets utlandsresa som gick till Pojezierze Mazurskie (Massuriska träskan) med Olsztyn som huvudort, cirka 20 mil sydost från Gdynia. Formell värd för exkursionen var det regionala direktoratet för stats-skogsbruket i Olsztyn, och deras utmärkte representant och tillika sjungande guide på hela resan var Stanislaw Dambroski, alias Stan. Vi samlades redan vid 19-tiden på söndagskvällen den 16 oktober för avresa med Stena Line från Karlskrona.

Måndag 17 september

Vi möttes vid infarten till hamnen i Gdynia av en svartfärgad polsk ubåt och väl iland träffade vi Stan. Med buss gjorde vi sedan först en avstickare till Kadyny nära kusten, där den näst största eken i Polen finns bevarad. Med 700 år på nacken kunde den mäta sig med N. Kvill-eken och var något bättre i vitalitet. Det berättades att redan år 1800 kunde den hysa 11 soldater med gevär och packning inuti sig, och några år senare (1810) hade man satt dörr för ingångshålet och fyra män satt där kring ett bord och drack öl!

Vi besökte därefter den medeltida staden Frombork. Stadens centrum var byggt som en borg och här hade svenskarna varit och härjat 1626. Innanför murarna låg den oerhört utsmyckade katedralen,

byggd 1320-1388. Om denna och dess otroliga innehåll av predikstolar, altare, statyer, vittnesbåsar och benrangel i sten berättade en nitisk guide minst allt han visste. Tyvärr var den tänkta spelningen på den berömda orgeln med 4000 pipor inställd pga. sjukdom. Vi kunde istället titta på byster av glorifierade kvinnor och män, som t.ex. den ”heliga Birgitta” från Sverige och Nikolaus Kopernikus! Utanför kyrkan fanns flera gamla byggnader, bl.a. Kopernikus’ hus byggt för 600 år sedan, som nu var ett museum.

Efter en god lunch på en restaurang tydligt härskad av dominanta damer, åkte vi till Mlynary skogsdistrikt. Detta är ett av 435 distrikt i Polen. Det var på 18000 ha och dominerades av ek-, ask-, lönn- och lindskogar, men endast 10% tallskogar. Ca 90% av skogsarealen i Polen är statsägd och 17 regionala direktorat styr över dessa distrikt. Vi besökte först ett utomordentligt växande tallbestånd, men merparten av denna skog skulle omvandlas till ekskog. Orsaken var inte direkt markrelaterad, för den sandiga jorden passade utmärkt för tall och tallarna var grandiosa med svenska mått mätt. För att få in ek högg man upp en kvarts hektar gläntor och planterade i smågrupper 21 stycken ettåriga plantor av ek inom 1,4m².

Exkursionsledaren (Gustav Fredriksson) och vår polska guide (Stanislaw Dambroski) framför Polens äldsta ek i Kadymy. - Foto: Ulf Olsson.

Det var ca 5 m mellan dessa grupper. Härigenom lyckades alltid någon central planta i gruppen växa upp utan betesskador, eftersom djuren tog de yttre i första hand. Just här kunde vi se att ekarna blivit upp mot 5-7 m höga och det fanns alla slags andra buskar och trädslag naturligt inblandade i bilden dessutom. Om djurintensiteten inte var för hög satte man alltså inte stängsel. Det såg vi däremot senare att man var tvungen att göra på de flesta andra håll. På ekskogen räknar man 140 års omloppstid. Man stamkvistar sällan eller aldrig utan låter skogarna gå upp ganska tätt så att de stamkvistar sig själva. Med tanke på insekten *Agrilus biguttatus* kan detta diskuteras (se nedan). Andra sätt för förnygring av lövskog var att hugga upp ca 30 m breda stråk i skogen, som fick självförnygras och eventuellt hjälpplanteras.

Efter detta besiktigade vi en jättetall

som var 260 år gammal, 35 m hög, 5 m i omkrets och höll ca 42 m³ inklusive grenarna! Den hade börjat luta lite efter en storm 1981. Därefter åkte vi till ett 100-årigt ask-, lind-, lönn- och ekbestånd på 35 ha som var frötäktbestånd för lind.

Det började skymma och en öl vid brasa behövdes för att hålla igång. Lindarna var otroligt stora, raka och fina med en medelhöjd av 32 m och diameter på 45 cm. Ifrån dessa såldes lindfröer för bara 40 Euro per kg. Lindträ används till bl.a. möbler, tandpetare, whiskykorkar i Sverige och väggpaneler. Det kostar ungefär 2,5 gånger priset på grantimmer i Sverige. Vi fick höra historien om hur danskarna för 30 år sedan hittat en lång och mycket bred "vikinga"-kanot i ett torvlager i Danmark. De ville försöka rekonstruera en sådan, som visade sig vara ett handelskepp gjort i lind, och

*Lind med imponerande mått i ett frötäktbestånd.
- Foto: Ulf Olsson.*

letade över hela Europa efter lämpliga lindar. Till sist kunde de finna tillräckliga dimensioner här i Mlynary och fick betala dyrt (1000 US dollar per m³) för att få fyra av de finaste och annars skyddade frötäktsträden! Vi gick hem till ackompanjemang av lövgrodor i mörkret och åkte till hotellet i Sarnowek för en något sen, men välkommen fin middag nere vid sjön!

Tisdag 18 september

Vår sjö intill konferenshotellet var den längsta i Polen, 28 km, och man kunde

via kanaler ta sig härifrån ända ut till Gdansk. Ett par tranor flög över sjön på morgonen. Vi var nu i Dobrocin skogsdistrikt där vi började med att besöka Ostróda-Elblag vattenområde. Här fick vi uppleva ett mycket originellt sätt att dra båtar på räls på torra land. Istället för att bygga vattenkanal mellan sjöarna hade ett kungligt byggnadsråd (Steenke) på 1850-talet kommit på denna briljanta idé och den hade finansierats av den dåvarande tyske preussiske kungen! Allt drevs av vattenkraft via ett stort vattenhjul, som med stålvaror drog två transportvagnar fram och tillbaka på en landsträcka av ett par hundra meter! Detta finns på ytterligare 5 platser och därigenom hade man kunnat transportera timmer ända ut till kusten, ca 12 mil! Järnväg och vägar i slutet av 1800-talet konkurrerade emellertid snart ut detta transportsätt, och numera

används den främst för turistbåtar.

Därefter åkte vi till det berömda urskogsreservatet "Sosny Taborskie", med ädellövskog dominerad av bok men med inslag av ek och även andra lövträd. Den stora mängden död ved och alla svampar kopplade till dessa, var enorm. Fnösktickan och många andra tickor var vanligt på bok och vi såg även koralltaggschamp. På marken växte mängder av svart trumpetchamp. Föryngringen i skogen var god, med inte bara bok utan även t.ex. ek, sykomorlönn och avenbok sköt upp som plantor i stora mängder.

Omyckert rastplats vid en gigantisk ek. - Foto: Ulf Olsson.

Sedan såg vi hur man föryngrade bokskogen i Dobrocin. Det var viktigt med rätt mängd ljus till marken för att ollonen skulle slå till. Sedan gjorde man egentligen inte mycket åt ungskogen om det bara kom upp tillräckligt antal bra stammar. Man gallrade väldigt sent. På nästa lokal fick vi se en bokskog med rätt mycket tall och åtta planterade lärkträd, där de senare hade kommit upp i en höjd av ca 50m och var 140 år gamla. Sådana lärkar kan vi knappast få upp i Sverige. På samtliga tallar i beståndet hade man idkat kådtappning fram till för ett par årtionden sedan.

Nu åkte vi till Milomlyn skogsdistrikt, där vi i envist regn först kort besökte ett 7,1 ha stort frötäktbestånd av ek som var 180 år gammalt, med god underväxt av även bok och många andra lövträd. Beståndet höll ca 740 m³/ha och skyddades mot vildsvin av ett högt stängsel. Här plockade man ekollon vartannat till vart

tredje år. Man gallrade särskilt i underbeståndet som växte upp i ekkronorna, för att gynna de bästa frötträden, men på grund av kraftigt snöfall i vintras hade man fått stora skador på lövskogen och hade måst fördubbla avverkningen och skadade träd måste tas bort även kommande säsong. I fortsatt regn åkte vi vidare till den berömda Taborz-tallskogen, en magnifik tallskog med träd upp emot 250-280 år gamla. De äldsta träden svarade för 26% av stamantalet, men för 50% av volymen. Det stod 550-700 m³/ha på 95 ha! Förutom tall fanns insprängda björkar och bokar. På en gammal tall växte blomkålsvamp, en riktigt välsmakande kuriositet. Den är parasit på tall och orsakar brunröta i det nedre kärnvirket, men den är en utmärkt matsvamp. Marken var djup, ganska näringsrik och väl-dränerad. Man hade hittat gott om organiskt material nere på 4 m djup, förmodligen mest rester av gamla tallrötter.

I ett närliggande bestånd jämfördes marken med och utan underväxt av bok. Det framgick att marken var tydligt humusrikare i det övre mineraljordsskiktet där man hade planterat i bok för 80 år sedan, och det fanns positiva sådana tendenser även där bokplantering skett för bara ca 15 år sedan.

På kvällen blev det riktig fest, med levande musik och helgrillat vildsvin på bordet! Polackerna gillar att sjunga och det märktes hela kvällen!

Onsdag 19 september

Denna dag började vi med att promenera utanför hotellet till ett ekbestånd där det fanns angrepp av en 10 mm lång skalbagge, smalpraktbaggen (*Agrilus biguttatus*). En beskrivning av denna finns i Ekbladet från 2007. De träd som angreps var i högproduktiv ålder, ca 60 år gamla. Skalbaggs-larverna betar sig på ek ungefär som barkborre gör på gran, dvs. kambievävnaderna skadades, och går skadorna runt hela stammen så dör eken. Man skyllde på väderleksomständigheter och särskilt torka. Emellertid kunde vi också konstatera att polackerna driver bestånden tätt, kronorna blir små och hamnar väldigt högt upp genom en svag gallring. Med små kronor blir också rotsystemen små och träden därigenom mycket lättare utsatta för torkstress. I de svenska principerna ingår att alltid försöka ge kronorna utrymme och hålla 1/3 av stammen försedd med grenar, vilket automatiskt skapar ett motsvarande kraftigt rotsystem. Detta gynnar i sin tur produktionen av hartser (kådämnena) som alltid utgör trädens försvar gentemot barkangrepp av såväl svamp som insekter.

Från Sarnowek åkte vi till Ilawa skogsdistrikt där vi besökte en plantskola för de flesta skogsträd som användes i praktiken, dvs. främst gran, tall, björk, bok, ek och

al. Man drog upp 1-3-åriga plantor och använde rötslam i blandning med vedaska som gödningsmedel. Man gjorde kontroll av tungmetallinnehållet varje år.

I Susz skogsdistrikt studerade vi ytterligare ädellövbestånd av ek och bok där man förnygrade helt inom stängsel på grund av viltbeteskadorna. En vildsvinskalles vittnade om dessa djurs flitiga förekomst. Vi fick höra att man vid stämpling och avverkning måste ta hänsyn till bl.a. bon av den lättstörda svarta storsten (*Ciconia nigra*) och till bon av mindre skrikörn (*Aquila pomarina*). Pga. dessa fåglar gjordes planteringar enbart på hösten. Priserna på ekfanertimmer låg på 6000-7000 SEK/m³ och på boktimmer på 500-600 SEK/m³. I skogen kunde ses inslag av bl.a. avenbok och lönn, men man gynnade bok som undervegetation till ekarna. Ekarna var stora och mäktiga, men annars var det nästan så att man kände likheten med Skånes rikare skogstyper. Blekbalsamin (*Impatiens parviflora*) var vanligt förekommande i markvegetationen.

Lunchen intogs i Malbork, där vi också gjorde ett fint besök i den välbevarade och unika medeltidsborgen. Speciellt minns man uppvärmningssystemet med luckor i golvet för att släppa upp värmen nerifrån, och toaletterna på tredje våningen för herrskapet, där det från toa-sitsen var fritt fall i nära 10 m till marken/komposten. Som toapapper användes sega gröna blad.

Vi avslutade dagen med en kort sightseeing i Gdansk Old City. Efter en avtacknings- och avskedsmiddag mitt i denna gamla härliga stadsdel tog vi sedan åter färjan i Gdynia tillbaka till Karlskrona.